

แนวทางการแก้ไขปัญหาภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เชิงคุณภาพ: แนวทางปฏิบัติสำหรับนักวิจัยใหม่

Guidance for Resolving Field Issues in Conducting Interview for Qualitative Research: Guidance for Novice Researchers

จำเนียร จวงตระกูล^{1*}, อรพินท์ บุญสิน², ลัดดาวัลย์ สำราญ³ และอรรครา ธรรมาธิกุล⁴

Jamnean Joungrakul^{1*}, Orapin Bunsin², Laddawan Someran³ and Akara Thammathikul⁴

^{1*} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

⁴ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

^{1*} Faculty of Liberal Arts North Bangkok University

² Faculty of Management Science Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

³ Faculty of Business Administration and Information Technology Rajamangala University of Technology
Suvarnabhumi

⁴ Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

*Corresponding author E-mail: orapin_bun@nstru.ac.th

Received: March 4, 2024; Revised: June 13, 2024; Accepted: August 2, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาดำเนินการโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสกัดข้อมูลเพื่อใช้เป็นฐานในการเขียนบทความนี้ขอบเขตของการศึกษาประกอบด้วย 1. บทนำ 2. การทบทวน 3. สรุปผลการศึกษา 4. ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา 5. ข้อเสนอแนะ ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบสำคัญของการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1. นักวิจัย 2. ผู้ให้ข้อมูล 3. ระเบียบวิธีการวิจัย 4. เครื่องมือการวิจัย 5. สถานที่การวิจัย 6. จริยธรรมการวิจัย 7. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการวิจัย 8. ข้อมูลการวิจัย 9. ผลการวิจัยที่คาดหวังการสัมภาษณ์ แบ่งได้ 3 ประเภทหลัก คือ 1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ 3. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิธีการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 วิธี คือ 1. วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว 2. วิธีการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม 3. วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ 4. วิธีการสัมภาษณ์แบบใช้ออนไลน์ แอปพลิเคชัน ปัญหาภาคสนามและแนวทางแก้ไขในการสัมภาษณ์ คือ 1. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้านเอกสารและเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 2. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้านการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลและสถานที่สัมภาษณ์ 3. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากตัวผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ 4. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากตัวนักวิจัยผู้สัมภาษณ์ 5. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม จากการศึกษาครั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้นำเสนอประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาภาคสนามที่นักวิจัยผู้สัมภาษณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยใหม่หรือนักวิจัยที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากเดิมมาเป็นนักวิจัยเชิงคุณภาพสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงคุณภาพ, การสัมภาษณ์เชิงลึก, องค์ของการสัมภาษณ์, วิธีการสัมภาษณ์, ปัญหาภาคสนาม

Abstract

This academic article aims to present problems and guidelines for solving field problems in conducting interviews for qualitative research. The study was conducted by reviewing relevant literature and extracting information to use as a basis for writing this article. The scope of the study consists of 1. Introduction 2. Review 3. Summary of the study results 4. New knowledge gained from the study 5. Suggestions The results of the study found that the important elements of the interview consisted of 9 elements: 1. Researcher 2. Informant 3. Research methods 4. Research tools 5. Research location 6. Research ethics 7. Culture regarding research 8. Research information 9. Expected research results: Interviews can be divided into 3 main types: 1. Unstructured interviews 2. Semi-structured interviews and 3. Structured interviews. The interview method consists of 4 methods: 1. Face-to-face interview method 2. Method of interview using group discussion 3. How to interview by phone 4. Online interview methods, applications, field problems and solutions in interviews are: 1. Problems that may occur in documents and tools used in interviews. 2. Problems that may arise in accessing information providers and interview locations. 3. Problems that may arise from the interviewer. 4. Problems that may arise from the researcher interviewing 5. Problems that may arise from the environment From this study, the study team presented issues and solutions to field problems that interview researchers, especially new researchers or researchers who have changed the paradigm from being a qualitative researcher, can apply. To be used as a guideline for conducting interviews in qualitative research

Keywords: Qualitative Research, Inadept Interview, Interview Components, Interviewing Techniques, Field Issues

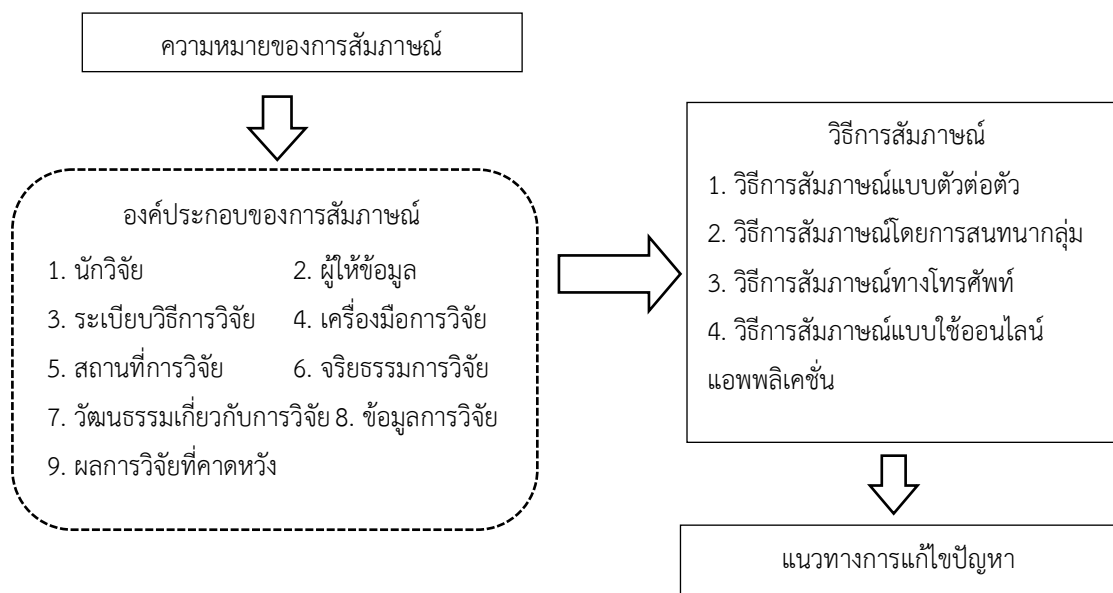
บทนำ

แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อย่างไรก็ตามการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้นยังมีปัญหาและความท้าทายหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในงานในภาคสนามเมื่อนักวิจัยลงสู่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ซึ่งนักวิจัยต้องมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในสนามได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงสามารถได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพที่นำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ดังกล่าว จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นพบว่ายังมีการศึกษาและเผยแพร่ความรู้และแนวทางปฏิบัติในประเด็นนี้ไม่มากนักจึงถือว่าเป็นช่องว่างทางวิชาการที่มีความจำเป็นที่ต้องเติมเต็มในส่วนนี้คือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในภาคสนามในการดำเนินการ

สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักวิจัยใหม่หรือนักวิจัยที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อนำเสนอปัญหาภาคสนามในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยใหม่หรือนักวิจัยที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้มีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติการภาคสนามหน้างานในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลออกมาใช้เป็นฐานในการเขียนบทความฉบับนี้เป็นบทความวิชาการ (Academic Article) ตามแนวทางที่นำเสนอไว้โดย Dhillon (2022) และ Green, Johnson and Adams (2006); Ferrari (2015); Huelin et al. (2015); Rahman et al. (2019) และ ตามแนวทางที่นำเสนอโดย จำเนียร จวงตระกูล และคณะ (2566) ประกอบกับที่ได้ดำเนินการโดย จำเนียร จวงตระกูล และคณะ (2566) ซึ่งเป็นการศึกษาแบบการทบทวนวรรณกรรมที่ไม่ใช้ระบบ (Non-systematic Literature Review) ซึ่งการศึกษาแบบนี้มีความแตกต่างจากการศึกษาแบบการทบทวนวรรณกรรมที่เป็นระบบและการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Systematic Literature Review and Meta-Analysis) เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบถือว่าเป็นระเบียบวิธีการวิจัยรูปแบบจำเพาะรูปแบบหนึ่ง (จำเนียร จวงตระกูล, กล้าหาญ ณ น่าน และอรธพล ศิริลัทธยากร, 2566; Kitchenham et al., 2009; Snyder, 2019; Xiao and Watson, 2019; Mengista et al., 2020) โดยบทความนี้ได้นำเสนอเป็นบทความวิชาการ (Academic Article) นำเสนอต่อไปนี้

กรอบการวิเคราะห์

ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้เสนอกรอบการวิเคราะห์ขึ้นโดยอาศัยแนวทางที่นำเสนอโดย Creswell (2009) เพื่อเป็นแนวทางในการทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้เป็นฐานในการศึกษา ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบการวิเคราะห์

ที่มา: คณะผู้ศึกษา, 2567

ความหมายของการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

โดยทั่วไปแล้ว การสัมภาษณ์มีหลายประเภท เช่น การสัมภาษณ์เพื่อการจ้างงาน การสัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนและการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเภทมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป โดยในที่นี้เน้นที่การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการทบทวนวรรณกรรม (จำเนียร จวงตระกูล, 2553; Kvale, 1996; Ryan, Coughlan and Cronin, 2009; Alamri, 2019; Busetto, Wick and Gumbinger, 2020; Mwita, 2022) สรุปได้ว่าการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างนักวิจัยผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์โดยเป็นการสื่อสารสองทางมีการโต้ตอบกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่ทำการศึกษาวินิจฉัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่นักวิจัยสามารถนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ต่อไป

องค์ประกอบของการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ 9 ประการ (จำเนียร จวงตระกูล, 2553; Patton, 1990; Creswell, 2014; Elhami and Khoshnevisan, 2022; Khan and MacEachen, 2022; Taherdoost, 2022; Dunwoodie, Macaulay and Newman, 2023) ดังต่อไปนี้

1. **นักวิจัย** เป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งของการสัมภาษณ์เพราะถ้าไม่มีนักวิจัยก็ไม่มีโครงการวิจัยเมื่อไม่มีโครงการวิจัยก็ไม่มีสัมภาษณ์ ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นนักวิจัยต้องเป็นผู้ลงมือทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นกรณีที่มีนักวิจัยคนเดียวหรือมีนักวิจัยหลายคนหรือทำงานเป็นทีมนักวิจัยก็ตาม ในกรณีที่มีนักวิจัยหลายคนหรือเป็นทีมนักวิจัยซึ่งจะต้องมีการประชุม เตรียมการสัมภาษณ์อยู่เป็นระยะ ๆ (Debriefing) เพื่อความเข้าใจร่วมกันในแนวทางและแลกเปลี่ยนความเห็นต่าง ๆ ในการดำเนินการสัมภาษณ์และเกิดความเข้าใจตรงกัน นักวิจัยมีบทบาทที่สำคัญมากในการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป้าหมายของการสัมภาษณ์ก็คือ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ต่อไป

2. **ผู้ให้ข้อมูล** ผู้ให้ข้อมูลถือว่าเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งไม่น้อยไปกว่านักวิจัยเพราะถ้าไม่มีผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้สัมภาษณ์ นักวิจัย ก็จะได้ข้อมูลและไม่สามารถดำเนินการวิจัยของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยได้ ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น การกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหรือการสุ่มตัวอย่างนั้นมีความแตกต่างไปจากการวิจัยเชิงปริมาณเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเน้นที่การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและในบางกรณีใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพที่แตกต่างกันก็จะมีวิธีการสุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน

3. **ระเบียบวิธีการวิจัย** มีส่วนสัมพันธ์และสำคัญอย่างยิ่งต่อการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพเนื่องจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มีประเภทและมีวิธีการสัมภาษณ์ที่หลากหลายและแตกต่างจากการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยแบบอื่น เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมียุทธศาสตร์การวิจัยจำนวนมากให้เลือกใช้ ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องดำเนินการไปพร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูล และในขณะเดียวกันการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพแต่ละยุทธศาสตร์นั้นมีกระบวนการขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปซึ่งไม่สามารถใช้แทนกันได้ นักวิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพให้ชัดเจนและถ่องแท้ก่อนดำเนินการและในระหว่างการการวิจัย

4. **เครื่องมือการวิจัย** ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีทั้งเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีหลายประเภทที่สามารถเลือกใช้ได้โดยส่วนใหญ่แล้วการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะใชการสัมภาษณ์เชิงลึกและเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง นอกจากนี้ยังต้องมีแบบขอคำยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ปกครองและ

แบบฟอร์มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งนักวิจัยต้องศึกษาและทำความเข้าใจและสามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์หรือบริบทของการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพตามเป้าหมายของนักวิจัยและวัตถุประสงค์ของโครงการ

5. สถานที่การวิจัย ถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการสัมภาษณ์เพราะถ้าหากสถานที่ไม่เหมาะสม เช่น ไม่มีความเป็นส่วนตัวมีเสียงรบกวนหรือมีสิ่งรบกวนอื่น ๆ ตลอดจนแสงสว่างหรือสีของผนังหรือห้องที่ใช้ในการสัมภาษณ์การวางตำแหน่งของผู้ให้ข้อมูลกับผู้สัมภาษณ์และอื่น ๆ ล้วนมีผลกระทบต่อกระบวนการสัมภาษณ์แทบทั้งสิ้น นักวิจัยต้องทำการศึกษาและเลือกสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ต่อไป

6. จริยธรรมการวิจัย การสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจำเป็นต้องมีความใกล้ชิดระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้สัมภาษณ์ตลอดจนต้องมีความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกันจึงจะนำไปสู่การได้ข้อมูลที่มีคุณภาพตามเป้าหมายของนักวิจัยประเด็นจริยธรรมจึงมีความสำคัญมาก ซึ่งรวมทั้งการรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลต้องไม่เปิดเผยชื่อและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลโดยต้องถือไว้เป็นความลับสุดยอด นอกจากนี้ ยังจะต้องมีการปกป้องและคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลจากอันตรายทั้งปวงที่อาจเกิดขึ้น รวมไปถึงการขอคำยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ปกครองในกรณีที่เป็นเด็กหรือเยาวชน อีกทั้งพิจารณาถึงจริยธรรมการวิจัยว่าด้วยการให้สิ่งตอบแทนแก่ผู้ให้ข้อมูลอย่างเหมาะสมถูกต้องตามหลักจริยธรรมและหลักปฏิบัติทั่วไปของชุมชนวิจัยและคณะกรรมการ จริยธรรม ประจำสถาบันอีกด้วย

7. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการวิจัย มีบทบาทต่อการสัมภาษณ์เพราะวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันเนื่องจากมีภูมิหลังประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกันรวมทั้งวัฒนธรรมของชุมชนหรือท้องถิ่นและอื่น ๆ ที่แตกต่างกันด้วย นักวิจัยจะต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นวัฒนธรรมที่อาจมีผลกระทบต่อกระบวนการสัมภาษณ์อย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ด้วยเช่น เรื่องของภาษาสำเนียงหรือน้ำเสียงเรื่องของระยะห่างระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้สัมภาษณ์เรื่องของเพศเรื่องของสถานภาพและจังหวะเวลา เรื่องของความเชื่อทางศาสนา และชาติพันธุ์ของผู้ให้ข้อมูล เป็นต้น

8. ข้อมูลการวิจัย เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อนักวิจัยและผลของโครงการวิจัยเนื่องจากการวิจัยจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีข้อมูลที่มีคุณภาพ ถ้าไม่มีข้อมูลก็ไม่สามารถดำเนินการวิจัยได้ข้อมูลการวิจัยจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของนักวิจัย ทั้งนี้ นักวิจัยต้องปฏิบัติตามสถานการณ์หรือบริบทต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์รวมถึงจริยธรรมคุณธรรมและวัฒนธรรมโดยนักวิจัยต้องสามารถนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เป็นปัญหานำงานในภาคสนามได้อย่างถูกต้องเหมาะสมซึ่งเป็นประเด็นหลักในการศึกษาครั้งนี้

9. ผลการวิจัยที่คาดหวัง เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของโครงการวิจัยและการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะถ้าหากการดำเนินการสัมภาษณ์ไม่เหมาะสมไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็ทำให้ไม่สามารถได้ข้อมูลที่มีคุณภาพที่นำไปสู่การจัดการและการวิเคราะห์ที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้ ดังนั้น นักวิจัยจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผลของการวิจัยอยู่เสมอในการดำเนินการวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการสัมภาษณ์ในการในการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบ่งออกได้เป็นสามประเภทหลัก คือ 1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสนทนากันระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลโดยไม่มีแนวทางการสัมภาษณ์กำหนดไว้ล่วงหน้า เหมาะสำหรับนักวิจัยที่มีประสบการณ์สูง 2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสนทนากันระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลโดยมีแนวทางการสัมภาษณ์

ไว้ล่วงหน้าเหมาะสำหรับนักวิจัยที่ยังไม่มีประสบการณ์มากนัก และ 3. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบมีคำถามและคำตอบกำหนดไว้ล่วงหน้า เพียงแต่นักวิจัยตั้งคำถามพร้อมคำตอบแล้วให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกคำตอบจากคำตอบที่ได้กำหนดไว้นั้นเป็นการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับวิธีการสัมภาษณ์นั้นแบ่งออกได้เป็นหลายวิธี จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 วิธี ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะ ข้อดี ข้อเสีย และการใช้งาน จำแนกตามวิธีการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ

วิธีการสัมภาษณ์	ลักษณะ/ข้อดี/ข้อเสีย/การใช้งาน
1. วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว	ลักษณะ เป็นการสนทนากันระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลแบบตัวต่อตัว สามารถมองเห็นกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจน สามารถโต้ตอบกันด้วยภาษาพูดและภาษากายโดยใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ข้อดี นักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลมีความใกล้ชิดกัน ได้ยินเสียงชัดเจน มองเห็นพฤติกรรมหรือปฏิกิริยารวมทั้งภาษากายของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน ทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ข้อเสีย ต้องเดินทางไปพบกับผู้ให้ข้อมูลทำให้เสียเวลาและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากการใช้วิธีสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือแบบออนไลน์ การใช้งาน เหมาะสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ
2. วิธีการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม	ลักษณะ เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่มโดยมีผู้ให้ข้อมูลประมาณ 6-12 คน ดำเนินการสนทนาโดยผู้ดำเนินการสนทนาและช่วยดำเนินการโดยนักวิจัยหรือผู้ช่วยอำนวยความสะดวก นอกจากผู้ให้ข้อมูลจะมีปฏิสัมพันธ์และตอบโต้กับผู้ดำเนินการแล้วยังสามารถตอบโต้และมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มระหว่างผู้ให้ข้อมูลด้วยกันด้วย ใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ข้อดี สามารถลดจำนวนครั้งของการสัมภาษณ์ลง โดยนำผู้ให้ข้อมูลมาร่วมกันให้สัมภาษณ์เป็นกลุ่มสามารถสอบถามจนได้ข้อมูลครบถ้วน ข้อเสีย ไม่สามารถลงในรายละเอียดเกี่ยวกับปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมรวมทั้งภาษากายของผู้ให้ข้อมูลได้ อีกทั้งข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลสรุปความเห็นของกลุ่มแทนที่จะเป็นความเห็นของรายบุคคล นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในส่วนของการประชุม ค่าอาหารระหว่างพักหรือค่าอาหารกลางวัน รวมทั้งค่าเดินทางและค่าตอบแทนผู้ให้ข้อมูลและผู้ดำเนินการรวมทั้งผู้ช่วยดำเนินการอีกด้วย การใช้งาน เหมาะสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ
3. วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์	ลักษณะ เป็นการสัมภาษณ์โดยการสนทนาระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูล คล้ายกับการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวแต่เปลี่ยนมาใช้ในการสัมภาษณ์โดยใช้โทรศัพท์แทน ข้อดี สะดวกสำหรับทั้งนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูล ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง สามารถใช้ได้ทั้งในกรณีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและสัมภาษณ์เป็น

วิธีการสัมภาษณ์	ลักษณะ/ข้อดี/ข้อเสีย/การใช้งาน
	กลุ่ม ข้อเสีย ไม่สามารถมองเห็นกันได้ระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมหรือการแสดงออกรวมทั้งภาษากายที่อาจใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อาจประสบปัญหาในเรื่องสัญญาณโทรศัพท์ได้ การใช้งาน ใช้ได้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและสามารถใช้ได้ทั้งในการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม
4. วิธีการสัมภาษณ์แบบใช้ออนไลน์ แอปพลิเคชัน	ลักษณะ เป็นการสัมภาษณ์โดยการสนทนาระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลคล้ายกับการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวหรือการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ แต่เปลี่ยนมาใช้ในการสัมภาษณ์โดยใช้ออนไลน์แอปพลิเคชันแทน เช่น Microsoft Team หรือ Zoom Meeting เป็นต้น สามารถมองเห็นกันได้ทั้งผู้ให้ข้อมูลและนักวิจัยผู้สัมภาษณ์ ข้อดี สะดวกสำหรับทั้งนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูลประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง สามารถใช้ได้ทั้งการสัมภาษณ์รายบุคคลและการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม ข้อเสีย แม้จะสามารถมองเห็นกันได้ระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลแต่ไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมหรือการแสดงออก รวมทั้งภาษากายที่อาจใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ปัญหาในเรื่องสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นสำหรับค่าเวลาในการใช้แอปพลิเคชันที่เลือกใช้แม้จะมีแอปพลิเคชันบางตัวไม่มีค่าใช้จ่าย แต่จะมีข้อจำกัดด้านเวลาและด้านอื่น ๆ การใช้งาน ใช้ได้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และสามารถใช้ได้ทั้งในการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม

ที่มา: (จำเนียร จวงตระกูล, 2553; Patton, 1990; Opdenakker, 2006; Ryan, Coughlan and Cronin, 2009; Block and Erskine, 2012; Creswell, 2014; Drabble et al., 2016; Alamri, 2019; Sah, Singh and Sah, 2020; De Villiers, Farooq, and Molinari, 2021; Khan and MacEachen, 2022; Keen, Lomeli-Rodriguez and Joffe, 2022; Dursun, 2023; Frey and Bloch, 2023)

ปัญหาภาคสนามและแนวทางแก้ไขในการสัมภาษณ์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น นักวิจัยมักจะเผชิญปัญหาหน้างานในภาคสนามในการสัมภาษณ์อยู่ตลอดเวลาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิจัยต้องเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญปัญหาเหล่านั้น และสามารถแก้ไขปัญหาคือความท้าทายเหล่านั้นได้อย่างทันที่และถูกต้องเหมาะสมตามบริบทและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้านั้นได้เป็นอย่างดีจากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขความท้าทายในภาคสนามการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพจำแนกตามประเด็นปัญหา

ประเด็นปัญหา	ปัญหาและแนวทางแก้ไข
1. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้านเอกสารและเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์	ปัญหา - การนำเครื่องมือหรือเอกสารไปไม่ครบ เช่น แบบขอคำยินยอม แบบสัมภาษณ์ เอกสารเซ็นรับคำตอบแทน บัตรประจำตัวหรือเอกสารแสดงตน เอกสารการประสานงาน สำเนาเอกสารเพื่อใช้งาน เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน และอื่น ๆ เพื่อไม่เป็นการรบกวนผู้ให้ข้อมูล - การนำเครื่องมือหรือสิ่งของเครื่องใช้ที่ต้องใช้ในการสัมภาษณ์ไปไม่ครบ เช่น ของที่ระลึก คำตอบแทน เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกเสียง เช่น โทรศัพท์มือถือ ไมโครโฟนที่ชาร์จแบตเตอรี่ และแบตเตอรี่สำรอง เป็นต้น แนวทางแก้ไข - ควรจัดทำแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เพื่อใช้ตรวจสอบเครื่องมือหรือเอกสารที่จำเป็นต้องนำไปใช้งานให้พร้อมก่อนออกเดินทางไปสัมภาษณ์ทุกครั้ง - ควรจัดทำกระเป๋า (Toolkit) เพื่อบรรจุเครื่องมือหรือเอกสารที่จำเป็นต้องนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ให้ครบถ้วนโดยใช้แบบตรวจสอบรายการเพื่อตรวจสอบความครบถ้วนก่อนออกเดินทางไปสัมภาษณ์ทุกครั้ง - ควรตรวจทานเอกสารเครื่องมือและสิ่งของเครื่องใช้ที่บรรจุลงในกระเป๋าหรือสัมภาระอื่นโดยใช้แบบตรวจสอบรายการและดำเนินการทำให้ครบถ้วนก่อนออกเดินทางไปสัมภาษณ์
2. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้านการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลและสถานที่สัมภาษณ์	ปัญหา - ความยากลำบากในการได้รับการตอบรับเข้าร่วมโครงการเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูล เช่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป้าหมายปฏิเสธเข้าร่วมโครงการ เป็นต้น - ความยุ่งยากในการติดต่อประสานงานเบื้องต้น เช่น การไม่ได้รับความเชื่อถือไว้้วางใจจากผู้รับการติดต่อเนื่องจากรู้สึกว่าเป็นบุคคลภายนอกที่คุกคามต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่จะไปสัมภาษณ์ - ความยุ่งยากในการเข้าถึงตัวบุคคลผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลและสถานที่ที่จะไปทำการสัมภาษณ์ เช่น อาจต้องติดต่อประสานผ่านด้านหลายด้าน รวมทั้งฝ่ายประชาสัมพันธ์เลขานุการและอื่น ๆ อาจต้องติดต่อประสานงานหลายครั้งและอาจต้องทำหนังสือขออนุญาตอย่างเป็นทางการ เป็นต้น - ความยากลำบากในการที่จะได้รับการตอบรับจากเจ้าตัวผู้ให้ข้อมูลในการเข้าร่วมโครงการและเป็นผู้ให้ข้อมูล - ความยุ่งยากในการตัดสินใจเลือกว่าจะเลือกผู้ให้ข้อมูลคนใดว่ามีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลและจะตัดสินใจคัดเลือกเข้าเป็นผู้ร่วมโครงการหรือไม่ - ความยากลำบากในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวผู้ให้ข้อมูลและสถานที่การ

ประเด็นปัญหา	ปัญหาและแนวทางแก้ไข
	สัมภาษณ์ที่มีความสลับซับซ้อนยากแก่การทำความเข้าใจว่าสมควรจะคัดเลือกเข้าร่วมโครงการหรือไม่ - ความยากในการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลเนื่องจากมีจำนวนหลายคนทำให้การนัดหมายไม่ลงตัว - ควรทำการศึกษาเพื่อทำความคุ้นเคย (Familiarization Study) โดยการทดลองติดต่อประสานงานเบื้องต้นและทดลองนัดหมายไปพบปะเพื่อทำความคุ้นเคยหรือศึกษาสถานที่ที่จะไปทำการสัมภาษณ์ เช่น ทดลองเดินทางโดยใช้ GPS นำทางในการไปดูสถานที่ก่อนอาจทดลองนัดหมายเพื่อประมาณเวลาในการเดินทางเบื้องต้นทำความรู้จักเส้นทางเบื้องต้น - ควรทำบัญชีหรือตารางการนัดหมายขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปัญหาการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลไม่ลงตัวนั้น ในบางกรณีอาจต้องขอความช่วยเหลือจากผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) เช่น เลขานุการหรืออาจขอความช่วยเหลือจากฝ่ายบุคคล อย่างไรก็ตามนักวิจัยจะต้องถือเอาความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก
3. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากตัวผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์	ปัญหา - การปฏิเสธการลงนามในเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือขอคำยินยอมเป็นต้น - การปฏิเสธที่จะให้มีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ - ผู้ให้ข้อมูลพูดน้อยหรือมีลักษณะแบบถามคำตอบคำ - ผู้ให้ข้อมูลพูดยาวจนเกินไป - ผู้ให้ข้อมูล อธิบายการสัมภาษณ์ไปศึกษาล่วงหน้า - การที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถให้สัมภาษณ์คนเดียวได้แต่จะต้องมีพยานอยู่ด้วย แนวทางแก้ไข - ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลปฏิเสธที่จะลงนามในเอกสารหรือปฏิเสธที่จะให้มีการบันทึกเสียงนั้น นักวิจัยควรพยายามอธิบายให้เกิดความชัดเจนแต่ถ้าผู้ให้ข้อมูลยังยืนยันที่จะไม่ลงนามในเอกสารการขอคำยินยอมก็ใช้วิธีการขอคำยินยอมด้วยวาจาแทน - ในกรณีการปฏิเสธการบันทึกเสียงนั้นหากผู้ให้ข้อมูลไม่ยินยอมอาจใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์แทน - ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นคนพูดน้อย นักวิจัยอาจใช้วิธีการถามซ้ำหรือขอให้มีการขยายความเพิ่มเติมหรืออาจข้ามไปถามคำถามอื่นก่อนหรืออาจชวนคุยในประเด็นอื่นซึ่งเป็นประเด็นที่ใกล้ตัวผู้ให้ข้อมูลและเป็นประเด็นที่ไม่มีความสลับซับซ้อนก่อนเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลคลายกังวลแล้วจึงเริ่มถามคำถามในการสัมภาษณ์ต่อไป - ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลพูดยาวจนเกินไป นักวิจัยอาจใช้คำถามแทรกด้วยความสุภาพโดยขอให้อธิบายเพิ่มเติมในประเด็นคำถามการสัมภาษณ์ที่ได้ทำไปเพื่อให้ผู้ให้

ประเด็นปัญหา	ปัญหาและแนวทางแก้ไข
	ข้อมูลกลับเข้ามาพูดในประเด็นของคำถามการสัมภาษณ์ - ในกรณีผู้ให้ข้อมูลขอคำถามการสัมภาษณ์ไปศึกษาล่วงหน้า เนื่องจากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องการข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง การให้คำถามไปศึกษาล่วงหน้าจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลไปศึกษาจากตำราหรือทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเตรียมตัวตอบคำถาม ดังนั้นคำถามคำตอบที่ได้รับจึงอาจไม่ใช่คำตอบของผู้ให้ข้อมูลโดยตรงซึ่งไม่ตรงตามเป้าหมายของการสัมภาษณ์ ดังนั้นนักวิจัยต้องอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบว่าตอนสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เพื่อขอความรู้ความเห็นหรือประสบการณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้ให้ข้อมูลโดยตรงไม่จำเป็นต้องมีการเตรียมตัวล่วงหน้า เนื่องจากการสัมภาษณ์เป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลใคร่กังวลใจในเรื่องของการเตรียมตัวเพื่อการสัมภาษณ์ - ในกรณีผู้ให้ข้อมูลจำเป็นต้องมีบุคคลอื่นเข้าร่วมในการสัมภาษณ์ นักวิจัยต้องอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลและผู้เข้าร่วมเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์และอย่างชัดเจนทำนองเดียวกันกับกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลขอคำถามไปศึกษาล่วงหน้าดังกล่าวข้างต้น
4 ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากตัวนักวิจัยผู้สัมภาษณ์	ปัญหา - ความไม่มั่นใจในตนเองว่ามีทักษะเพียงพอที่จะดำเนินการสัมภาษณ์หรือไม่ - ความสามารถในการสร้างความเป็นกันเองกับผู้ให้ข้อมูลก่อนเริ่มต้นสัมภาษณ์ - การตั้งคำถามแรกที่จะเริ่มต้นการสัมภาษณ์ว่าจะใช้คำถามอย่างไรจึงจะเหมาะสม - การตั้งคำถามที่เหมาะสมกับภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล - ความยุ่งยากในการจดบันทึกข้อมูลในขณะที่สัมภาษณ์ - การจูงใจหรือสนับสนุนให้ผู้ให้ข้อมูลพูดและอธิบายขยายความให้ชัดเจน - การที่จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลกลับเมื่อพูดอยู่ในประเด็นคำถามหรือตอบคำถามการสัมภาษณ์ให้ตรงประเด็น - การควบคุมตนเองให้เป็นนักฟังที่ดีพูดให้น้อยแต่ปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์พูดให้มากที่สุด - การควบคุมตนเองเพื่อไม่ให้มีอคติ (Blanketing) - การจัดการอารมณ์ของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เช่น มีความคับแค้นใจจนร้องไห้ เป็นต้น - การถอดเทปบันทึกเสียงหรือการหาผู้ถอดเทปบันทึกเสียง เนื่องจากในการวิจัยเชิงคุณภาพต้องทำการสัมภาษณ์ไปพร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจนข้อมูลจะอึดอัด แนวทางแก้ไข - ควบคู่กับการสัมภาษณ์จากวิดีโอทัศน์หรือ YouTube ที่มีผู้จัดทำไว้เพื่อเรียนรู้

ประเด็นปัญหา	ปัญหาและแนวทางแก้ไข
	เทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้าในการสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการฝึกซ้อมหรือทดลองการสัมภาษณ์ของตนต่อไป - ควรศึกษากระบวนการขั้นตอนการสัมภาษณ์รวมทั้งวิธีการจัดการปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการฝึกซ้อมหรือทดลองการสัมภาษณ์ รวมถึงฝึกซ้อมด้วยการทดลองการสัมภาษณ์โดยการบันทึกวิดีโอทัศน์แล้วนำมาฉายเพื่อหาข้อบกพร่องแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขหรือจัดให้มีผู้สังเกตการสัมภาษณ์และให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อแก้ไขปรับปรุงหรืออาจใช้วิธีการทดลองสัมภาษณ์
5. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม	ปัญหา - มีเสียงรบกวน ไฟดับ สัญญาณโทรศัพท์ หรือ สัญญาณ อินเทอร์เน็ตไม่ดี เป็นต้น - เครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ไม่ทำงานเช่นบันทึกเสียงไม่ได้ เป็นต้น - ปัญหาอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ แนวทางแก้ไข - ในกรณีมีเสียงรบกวนอาจมีการเปลี่ยนห้องหรือสถานที่สัมภาษณ์ไปใช้ห้องที่ไม่มีเสียงรบกวนแทน - ในกรณีสัญญาณโทรศัพท์หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตนั้น อาจร้องขอให้เจ้าของสถานที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว หรืออาจย้ายไปใช้สถานที่หรือถ้าหากไม่สามารถแก้ไขได้อาจเลื่อนนัดสัมภาษณ์ - ในกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นจากเครื่องมือเครื่องใช้หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการสัมภาษณ์ขัดข้องหรือไม่ทำงานนั้นนักวิจัยสามารถใช้อุปกรณ์สำรองที่ได้เตรียมไว้ เช่น โทรศัพท์สำรอง แบตเตอรี่สำรอง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังอาจขอความช่วยเหลือจากผู้ให้ข้อมูลให้ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามที่เห็นสมควรที่ - ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้นั้นนักวิจัยควรดำเนินการแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้าตามสถานการณ์ตามที่เห็นว่าเหมาะสมหรือเลื่อนนัดการสัมภาษณ์ไปเป็นวันเวลาและสถานที่อื่นตามที่ตกลงกัน

ที่มา: (จำเนียร จวงตระกูล, 2553; Creswell, 2009; Engward et al., 2022; Drabble et al., 2016; Block and Erskine, 2012; Enoch, Subramanian and Willig, 2023; Sah, Singh and Sah, 2020; Frey and Bloch, 2023; Keen, Lomeli-Rodriguez and Joffe, 2022; De Villiers, Farooq and Molinari, 2021)

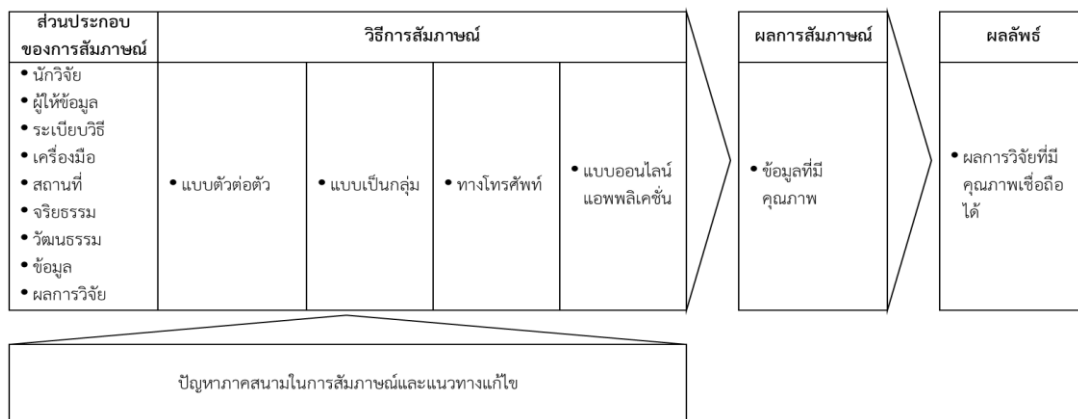
สรุปผล

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สรุปได้ว่าความหมายของการสัมภาษณ์การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างนักวิจัยผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์โดยเป็นการสื่อสารสองทางมีการโต้ตอบกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่ทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเพื่อนักวิจัยสามารถนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยตาม การสัมภาษณ์ แบ่งได้

3 ประเภทหลักแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มใหญ่ คือ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมากที่สุด ในขณะที่การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนั้นใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสามารถนำไปปรับใช้ในวิธีการสัมภาษณ์หรือการวิจัยเชิงคุณภาพได้ หลายวิธีการ เช่น การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การสัมภาษณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือการสัมภาษณ์ผ่านแอปพลิเคชันการประชุมออนไลน์ต่าง ๆ ได้อีกด้วย เนื่องจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีความแตกต่างจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยแบบอื่น และมักจะเกิดปัญหาในงานในภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์อยู่เสมอตามบริบทและสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นนักวิจัยจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจปัญหาและแนวทางการดำเนินการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างลึกซึ้งเพื่อให้เกิดความพร้อมและสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในภาคสนามได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและทันทั่วถึง ซึ่งจะนำไปสู่การได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพและผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ต่อไป จากการศึกษาพบว่า มี ผลงานทางวิชาการที่นำเสนอเกี่ยวกับประเด็นปัญหาความท้าทายพร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหามานานในภาคสนามในการวิจัยเชิงคุณภาพในชุมชนวิจัยไทยไม่มากนัก ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จะสามารถช่วยปิดช่องว่างดังกล่าวและนักวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยใหม่และนักวิจัยที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากนักวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นนักวิจัยเชิงคุณภาพสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพของตนได้ต่อไป

ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาในงานในภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในอนาคตต่อไป คณะผู้ศึกษาได้นำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นแบบจำลองการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาคสนามในการ สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพดังปรากฏในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบจำลองแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาคสนามในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ
ที่มา: คณะผู้ศึกษา, 2567

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา นักวิจัยเชิงคุณภาพโดยเฉพาะนักวิจัยใหม่ควรนำแบบจำลองการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาคสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการดำเนินการสัมภาษณ์ในโครงการวิจัยเชิงคุณภาพของตนเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และผลการวิจัยที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้ต่อไป
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคตต่อไป ควรศึกษาประเด็นปัญหาความท้าทายในภาคสนามการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ อาจใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ดำเนินการวิจัยได้

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร จวงตระกูล. (2553). การวิจัยเชิงคุณภาพ: เครื่องมือสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.
- จำเนียร จวงตระกูล, นพพงศ์ เกิดเงิน, ตระกูล จิตวัฒนากร และภาวิธ ครูช. (2566). แนวทางการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการสำหรับนักวิชาการใหม่. *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 10(1), 1-19.
- จำเนียร จวงตระกูล, ศิวะพร ภูพันธ์, อุทัย อันพิมพ์ และอารี ผสานสินธุวงศ์. (2566). การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในงานรัฐประศาสนศาสตร์: การทบทวนวรรณกรรมแบบไม่ใช้ระบบ. *PAAT Journal*, 5(10), 7-34.
- จำเนียร จวงตระกูล, กล้าหาญ ณ น่าน และอรธพล ศิริลัทธยากร. (2566). การนำการวิจัยแบบการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบไปใช้ในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย. *PAAT Journal*, 5(9), 1-23.
- Alamri, W. A. (2019). Effectiveness of Qualitative Research Methods: Interviews and Diaries. *International Journal of English and Cultural Studies*, 2(1), 65-70.
- Block, E. S. & Erskine, L. (2012). Interviewing by Telephone: Specific Considerations, Opportunities, and Challenges. *International Journal of Qualitative Methods*, 11(4), 428-445.
- Busetto, L., Wick, W. & Gumbinger, C. (2020). *How to use and assess qualitative research methods*. [Neurological Research and Practice]. <https://neurorespract.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1186/s42466-020-00059-z.pdf>: retrieved 1 February 2024.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (3rd ed.). Los Angeles: SAGE.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). Los Angeles: SAGE.
- De Villiers, C., Farooq, M.B. & Molinari, M. (2021). *Qualitative Research Interviews Using Online Video Technology - Challenges and Opportunities*, *Meditari Accountancy Research*, forthcoming. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-03-2021-1252>.

- Dhillon, P. (2022) How to write a good scientific review article. *The FEBS Journal*, 289, 3592-3602.
- Drabble, L., Trocki K. F., Salcedo, B., Walker, P. C. & Korcha, R. A. (2016). Conducting qualitative interviews by telephone: Lessons learned from a study of alcohol use among sexual minority and heterosexual women. *Qual Soc Work*, 15(1), 118-133.
- Dunwoodie, K., Macaulay, L. & Newman, A. (2023). Qualitative interviewing in the field of work and organisational psychology: Benefits, challenges and guidelines for researchers and reviewers. *Applied Psychology*, 72(2023), 863–889.
- Dursun, B., (2023). A Qualitative Research Technique: Interview. *Journal of Interdisciplinary Educational Research*, 7(14), 100-113.
- Elhami, A. & Khoshnevisan, B. (2022). Conducting an Interview in Qualitative Research: The Modus Operandi. *MEXTESOL Journal*, 46(1), 1-7.
- Engward, H., Goldspink, S., Iancu, M., Kersey, T., & Wood, A. (2022). Togetherness in Separation: Practical Considerations for Doing Remote Qualitative Interviews Ethically. *International Journal of Qualitative Methods*, 21. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/16094069211073212>.
- Enoch, J., Subramanian, A. & Willig, C. (2023). “If I don’t like it, I’ll just pop the phone down!”: Reflecting on participant and researcher experiences of telephone interviews conducted during the COVID-19 pandemic. *SSM - Qualitative Research in Health*, 4(2023), 1-10.
- Ferrari, R. (2015). Writing narrative style literature reviews. *Medical Writing*, 24(4), 230-235.
- Frey, T. K. & Bloch, B. S. (2023). Using Microsoft Teams to Facilitate Asynchronous Online Focus Groups. *International Journal of Qualitative Methods*, 22. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/16094069231211251>.
- Green, B. N., Johnson, C. D. & Adams, A. (2006). Writing narrative literature reviews for peer-reviewed journals: secrets of the trade. *JOURNAL OF CHIROPRACTIC MEDICINE*, 5(3), 101-117.
- Huelin, R., Iheanacho, I., Payne, K. & Sandman, K. (2015). *What’s in a Name? Systematic and Non-Systematic Literature Reviews, and Why the Distinction Matters*. THE EVIDENCE FORUM May 2015. <https://www.evidera.com/wp-content/uploads/2015/06/Whats-in-a-Name-Systematic-and-Non-Systematic-Literature-Reviews-and-Why-the-Distinction-Matters.pdf>.
- Keen, S., Lomeli-Rodriguez, M. & Joffe, H. (2022). From Challenge to Opportunity: Virtual Qualitative Research During COVID-19 and Beyond. *Int J Qual Methods*, 4(21). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9167989/>.
- Khan, T. & MacEachen, E. (2022). An Alternative Method of Interviewing: Critical Reflections on Videoconference Interviews for Qualitative Data Collection. *International Journal of Qualitative Methods*, 21. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/16094069221090063>.

- Kitchenham, B., Brereton, O. P., Budgen, D., Turner, M., Bailey, J. & Linkman, S. (2009). Systematic literature reviews in software engineering – A systematic literature review. *Information and Software Technology*, 51, 7–15.
- Kvale, S. (1996). *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage.
- Mengista, W., Soromessa, T. & Legese, G. (2020). Method for conducting systematic literature review and metaanalysis for environmental science research. *MethodsX* 7, 100777. <https://shorturl.asia/HJ7Vg>.
- Mwita, M.K. (2022). Factors to consider when using qualitative interviews in data collection. *Social Sciences, Humanities and Education Journal (SHE Journal)*, 3(3), 313-323.
- Opdenakker, R. J. G. (2006). Advantages and disadvantages of four interview techniques in qualitative research. *Forum Qualitative Sozialforschung = Forum : Qualitative Social Research*, 7(4), art.11. <https://pure.tue.nl/ws/portalfiles/portal/1948695/Metis202565.pdf>.
- Patton, M., Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2nd ed.). Newbury Park, California: Sage.
- Rahman, A., Zulkifle, M., Aslam, M. & Khan, M. R. (2019). Components of Writing a Review Article. *Journal of Integrated Community Health*, 8(1–2019), 8-12.
- Ryan, F., Coughlan, M. & Cronin, P. (2009). Interviewing in qualitative research: The one-to-one interview. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 16(6), 309-314.
- Sah, L. K., Singh, D. R., Sah, R. K. (2020). Conducting Qualitative Interviews using Virtual Communication Tools amid COVID-19 Pandemic: A Learning Opportunity for Future Research. *JNMA J Nepal Med Assoc*, 58(232), 1103-1106.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339.
- Taherdoost, H. (2022). How to Conduct an Effective Interview; A Guide to Interview Design in Research Study Authors. *International Journal of Academic Research in Management (IJARM)*, 11(1), 39-51.
- Xiao, Y. & Watson, M. (2019). Guidance on Conducting a Systematic Literature Review. *Journal of Planning Education and Research*, 39(1), 93–112.